

Social Identity and Its Effects on Threatening Social Cohesion in Urban Neighborhoods(Case Study: Mahshahr Port)

Sadigheh Aghajeri

M.A., Geography and urban planning, Mahshahr Branch, Islamic Azad University, Mahshahr, Iran.

Mohsen Aghaei Juboni¹

Assistant professor Department of Geography and urban planning, Mahshahr Branch, Islamic Azad University, Mahshahr, Iran.

Abstract

Nowadays, the social aspects of cities have become a focus of urban planners. In urban planning, we need to move from a purely physical perspective to a multidimensional one that encompasses all dimensions. On the other hand, the neighborhood is one of the tools of urban planning; in fact, neighborhoods are more social and cultural units than geographical and physical ones. In the present study, considering the importance of social dimensions in urban planning, the factor of diversity of social identities in the city and the threatening factors of social cohesion at the neighborhood level of Mahshahr have been investigated. Accordingly, based on the descriptive-analytical method and field studies, the factor of social cohesion in the Mahshahr neighborhood was examined. Initially, two areas of old and new Mahshahr were selected as two neighborhoods, and then the questionnaire was randomly distributed among the residents of the neighborhood. Data analysis was performed using SPSS software, and using t-test and Pearson, the significant relationship between the components was investigated. The results show that social variables have a stronger relationship with the cohesion factor with a high correlation strength and a decrease in high error, and tribalism is recognized as the most important factor threatening social cohesion in the region.

Keywords: Social Cohesion, Tribalism, Sense of Place, Identity, Neighborhood, Mahshahr Port

نشریه علمی اندیشه‌های نو در علوم جغرافیایی، دوره ۲۵، شماره ۴، تابستان ۱۴۰۳، صفحات: ۱-۱۸
شاپا: ۱۴۷۳-۲۹۸۱

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۳/۰۲/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۰۶

هویت اجتماعی و اثرات آن در تهدید همبستگی اجتماعی محلات شهری (مطالعه موردی: بندر ماهشهر)

صدیقه آجاجری

کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد ماهشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، ماهشهر، ایران

محسن آقائی جوبنی

استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد ماهشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، ماهشهر، ایران

چکیده

امروزه جنبه‌های اجتماعی شهرها مورد توجه برنامه ریزان شهری قرار گرفته است. در برنامه ریزی شهری باید از نگاه صرف کالبدی به نگاهی چند بعدی بود که کلیه ابعاد را در برمی گیرد. از طرف دیگر محله نیز به عنوان یکی از ابزارهای برنامه ریزی شهری است، در حقیقت محله‌ها بیشتر از آنکه واحدهای جغرافیایی و کالبدی باشند واحدهای اجتماعی و فرهنگی هستند. در پژوهش حاضر با توجه به اهمیت ابعاد اجتماعی در برنامه ریزی شهری به بررسی عامل تنوع هویت‌های اجتماعی در شهر و عوامل تهدید کننده همبستگی اجتماعی در سطح محلات ماهشهر پرداخته شده است. براین اساس با استناد به روش توصیفی- تحلیلی و بر مبنای بررسی‌های میدانی، عامل همبستگی اجتماعی در محله ماهشهر بررسی شد. در ابتدا دو منطقه ماهشهر قدیم و جدید دو محله انتخاب شدند و سپس پرسش-نامه میان ساکنین محله به صورت تصادفی توزیع گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS، انجام شده است و با استفاده از آزمون تی و پیرسون به بررسی رابطه معنادار میان مولفه‌ها پرداخته شد. نتایج نشان می‌دهد که متغیرهای اجتماعی با شدت همبستگی قوی و کاهش خطای بالا، ارتباط بیشتری با عامل همبستگی دارد و قوم‌گرایی مهم‌ترین عامل تهدید کننده همبستگی اجتماعی در منطقه شناخته شد.

کلمات کلیدی: همبستگی اجتماعی، قوم‌گرایی، تعلق مکانی، هویت، محله، بندر ماهشهر

مقدمه

در نتیجه فرآیند سریع شهرنشینی در اثر مدرنیته و شکل‌گیری پارادایم غالب اقتصاد صنعتی و مهاجرت روزافزون جمعیت روستایی به شهرهای بزرگ، تغییرات قابل توجهی را در ابعاد مختلف اجتماع شهری شاهد بوده ایم. سرنوشت اجتماع محلی در جوامع شهری، یکی از موضوعات اساسی جامعه‌شناسی مدرن از زمان شکل‌گیری مکتب شیکاگو است که رهیافت مذکور به مطالعات مهمی دربارهٔ اکولوژی انسانی، طراحی و احیای شهری انجامید (Delanti, 2003: 51).

دانشمندان علوم اجتماعی از دیرباز دریافته بودند که مهمترین عامل بقای یک ملت، اتحاد و همبستگی اجتماعی و ملی آنهاست. در کنار یکدیگر قرار گرفتن آدمیان، زمانی می‌تواند نیروی مؤثری ایجاد نماید که در میان آنها رابطه‌ای به هم پیوسته و اندام وار حاکم باشد. استمرار و پایداری حیات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی یک جامعه در گرو انسجام و همبستگی بین اجزاء و عناصر سازندهٔ ساختار اجتماعی است (محمودی‌نژاد، ۱۳۸۹: ۹۶). محققان اجتماعی عوامل مختلفی را برای توجیه بالا رفتن میزان و نیز تنوع یافتن انحرافات اجتماعی در شهرها ذکر می‌کنند که پرداختن به هر یک از آنها در جای خود بسیار مغتنم است، اما آنچه امروزه اهمیت بسیار دارد و کمتر مورد توجه قرار گرفته، پرداختن به بستریهایی است که زمینه‌های بروز انحرافات و آسیب‌های اجتماعی در شهرهای بزرگ را فراهم می‌آورد و آن کاهش همبستگی‌های اجتماعی در این شهرهاست (موسوی، ۱۳۹۱: ۱۱۳). به دلیل گستردگی ابعاد و تغییر در ماهیت مسائل شهری و پیچیدگی آنها، نگاهی کل‌نگر و توجه به ابعاد و جنبه‌های مختلف مسائل شهری به منظور نیل به توسعه پایدار، امری اجتناب‌ناپذیر می‌نماید. تحولات ساختاری و بروز مسائل و مشکلات اقتصادی، اجتماعی و کالبدی مانند رشد سریع شهرنشینی، مهاجرت‌های روستایی لجام‌گسیخته به کلانشهرها و کاهش تجانس فرهنگی باعث شده است که تعاملات اجتماعی مردم در سطح محله به حداقل برسد و این خود آغاز بحران عدم وفاق و همبستگی اجتماعی است. در میان انبوه مهاجرانی که به حاشیه شهرهای بزرگ هجوم آورده‌اند، محله در مقام خاستگاه و بنیان شکل‌دهنده هویت ساکنین، قدرت تعیین‌کننده خود را از دست داده است (محمدپور، ۱۳۹۲: ۲۴). امروزه بستر اجتماعی محلات از نظر سرمایه و دارایی‌های نشأت گرفته از شبکه روابط ساکنین و نحوه تعامل آنها با همدیگر بسیار ضعیف و فقیر است و افراد، بیشتر از آنکه شهروند باشند باید آنها را مردم خطاب کرد؛ مردمی که به دلیل لمس تاریخ طولانی استبداد و رعیت‌بودگی، مقوله‌هایی از قبیل شهروند بودن، مسئول بودن، تکلیف داشتن و حقوق داشتن و تصمیم‌گیری را تجربه نکرده و با این مفاهیم نزیسته‌اند. علاوه بر این تأثیرات، نبود و یا کم بودن زمینه‌های مشارکت شهروندان در اداره امور شهر، آنان را به افرادی منزوی تبدیل کرده است و در عوض شکل دادن به اجتماع شهروندان بیشتر به انبوه‌ها و توده‌هایی می‌ماند که همیشه چشم انتظار انجام کار از سوی فراستان هستند. چنین بحرانی باعث شده است که مدیریت شهری نیز در مقام متولی سامان دادن به مسائل شهری، با مردمی منفعل روبرو باشد که با عدم مشارکت در فرآیندهای مدیریتی، هزینه‌های کلانی را به پروژه‌های مختلف تحمیل کنند. تاریخ مدیریت شهری در ایران نشان می‌دهد که مدیران بیشتر با دید مصرف‌کننده به مردم نگاه می‌کنند نه یک همکار. امروزه چنین بحرانی به چالش فرا روی مدیریت شهری تبدیل شده است که می‌توان برای پیشگیری از این بحران اقداماتی از قبیل: راهکارهایی همچون سرای محله، پایگاه‌های سلامت اجتماعی، گسترش فضاهای عمومی و غیره منجر به افزایش سطح تعامل ساکنین محلات با تکیه بر توانمندی‌ها و در صورت لزوم، توانمندسازی اجتماع محله‌ای می‌شوند و می‌توانند مکانیسم‌های

معطوف به تقویت همبستگی و سرمایه اجتماعی شهروندان را باز آفرینی کنند (ابراهیم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۲). بنابراین در این پژوهش دو فرضیه مطرح شده است که به قرار زیر است:

- به نظر می‌رسد مؤلفه اجتماعی تأثیر زیادی بر همبستگی اجتماعی در سطح محلات بندر ماهشهر دارد.
- به نظر می‌رسد عوامل مختلفی در ایجاد همبستگی اجتماعی در سطح محلات ماهشهر به عنوان عوامل تهدید کننده نقش دارند.

پیشینه تحقیق

سلجوقی و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان بررسی تنوع هویت های اجتماعی در شهر و عوامل تهدید کننده همبستگی اجتماعی در سطح محلات زاهدان پرداخته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد تنوع هویت اجتماعی در زاهدان از جمله بودن شغل و فرصت های سرمایه گذاری و اجناس خوب و قیمت مناسب می باشد که این عوامل در مهاجرپذیری این شهر تأثیر بسزایی داشته و باعث به وجود آمدن عدم اعتماد بین مردم، بی بند باری، عدم امنیت کافی، اعتیاد و سرقت و وجود انواع فرهنگ های مختلف که به موجب آن باعث تهدید همبستگی اجتماعی در سطح محلات این شهر شده است.

یزدانی و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان بررسی و تحلیل هویت محلات شهری باتاکید بر حس تعلق به مکان در محلات سیزده گانه حاشیه شهر اردبیل پرداخته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد بین متغیرهای انسجام و تعامل اجتماعی با حس مکان ارتباط معنی دار مثبت و مستقیم برقرار می باشد. اما متغیرهای مشارکت اجتماعی، مسئولیت پذیری و آگاهی و دانش بر متغیر حس مکان تأثیری ندارد.

توحیدیان و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان بررسی عوامل تهدید کننده ی همبستگی اجتماعی در سطح محلات تهران پرداخته است. نتایج بدست آمده، نشان می‌دهد که متغیرهای قوم گرایی، توسعه‌ی نابرابر، آگاهی از حقوق شهروندی، احساس تبعیض، اجحاف و بی‌عدالتی، ابزارها و رسانه‌های ارتباطی و اطلاعاتی، بر همبستگی اجتماعی تأثیر معناداری وجود دارند. و طبق رگرسیون سعی شده عوامل تهدید کننده ی همبستگی در قالب تحلیل مسیر، با ترسیم نیکویی برازش مدل نظری پرداخته شود. در بیشترین و قویترین اثرات همبستگی اجتماعی، می توان به اثر مستقیم بر متغیرهای قوم گرایی (۰/۴۰۶) توسعه‌ی نا برابر (۰/۳۴۰) آگاهی از حقوق شهروندی (۰/۴۸۷) احساس تبعیض، اجحاف، بی‌عدالتی (۰/۳۸۰)، ابزارها و رسانه‌های ارتباطی و اطلاعاتی (۰/۳۱۸) اشاره نمود. این متغیر اثر غیرمستقیمی بر متغیر احساس تبعیض، اجحاف و بی‌عدالتی با وزن (۰/۲۱۸) دارد و بر متغیر توسعه ی نابرابر که جمعا وزنی برابر با ۰/۵۵۸ بر متغیر وابسته دارد اشاره دارد.

چنگیزی و احمدیان (۱۳۹۱) در مقاله‌ای تحت عنوان بررسی شاخص‌های هویت فضای شهری در بافت تاریخی با نمونه موردی بازار کرمان سعی دارند با هدف شناخت ماهیت هویت و با رویکردی پدیدارشناسانه بافت تاریخی بازار کرمان را که از قدمتی دیرینه برخوردار است تجزیه و تحلیل کند. نتایج تحقیق در این پژوهش حکایت از آن دارند که ترکیب مؤلفه های هویت بخش در سه بعد شکلی، معنایی و اجتماعی موجب شکل گیری هویت مکانی در فضای شهری بازار در ساختار تاریخی شهر کرمان شده است.

نقی‌زاده، طغیانی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان ضرورت مدیریت بحران‌های هویتی در فضاهای شهری با هدف بررسی کیفیت فضاهای شهری از زاویه هویت و بحران هویت و ایجاد بستری مناسب جهت تبیین ضرورت مدیریت بحران‌های هویتی در فضاهای شهری می‌پردازد و در نهایت به این نتیجه می‌رسد که هویت و بحران هویت در زندگی انسان و رابطه بین هویت و بحران هویت انسان، هویت و بحران هویت مکان به طور خاص و فضاهای شهری به طور عام دارای اهمیت می‌باشد.

اوجنگ و زکریا^۱ (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان مفهوم و معنای تعلق مکان و هویت در بازآفرینی محلات شهری مالزی پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد تهدید مدرنیزاسیون و بازسازی نامناسب مکان‌ها و محلات منجر به موضوع جدایی اجتماعی شده است. نقش فضاهای فرهنگی از طریق بررسی حس روانی به مکان‌های متعلق به زندگی افراد و ساکنان از گذشته تا امروز بسیار حائز اهمیت است.

ادگر^۲ (۲۰۱۱) معتقد است جوامعی که در آنها با تنوع منابع مواجه ایم به دلیل انعطاف‌پذیری بالاتر، تاب‌آورترند. او مهاجرت و استرس جابجایی قابل توجه جمعیت را اغلب نشانه‌ای از شکست تاب‌آوری اجتماع می‌داند چرا که مهاجرت اغلب بر زیرساخت‌های اجتماعی هر جامعه اثرات منفی می‌گذارد. از سایر عناصر مؤثر بر تاب‌آوری اجتماعی، برطبق برداشت از نظریات ادگر، همکاری و مشارکت شهروندان، همبستگی اجتماعی، داشتن هویت واحد، حس تعلق، وجود امنیت و فراگیری اجتماعی را می‌توان استخراج نمود.

اسماعیل آیداسوریانا و همکاران^۳ (۲۰۰۸) در مقاله‌ای تحت عنوان مالزی به دنبال کشف ارتباط بین عناصر و ویژگی‌های ساخته شده شهر جدید با هویت ساکنان آن بوده اند ایشان با این اعتقاد که شهرهای جدید باید ترسیم کننده هویت متمایز خود، از طریق طراحی عناصر فیزیکی شان باشند، در نهایت به این نتیجه می‌رسند که حتی با طراحی منحصر به فردی که عناصر شهری (مثل خیابانها، مساجد، مکان‌های عمومی و ...) پوتراجایا دارد نتوانسته حس هویت را در ساکنین خود بر انگیزد و این شهر با بحران هویتی مواجه است که ناشی از این موضوع است که ساکنان به سختی به عناصر فیزیکی در مرحله تشخیص یک مکان اعتماد می‌کنند.

مبانی نظری

هویت اجتماعی^۴

برخی از پژوهشگران، نظریه هویت اجتماعی را همچون ترسیم خطی مستقیم تفسیر می‌کنند که هویت‌یابی با یک گروه اجتماعی را به جانبداری گروهی پیوند می‌دهد. برای مثال، چالرز استینگر و جان جست^۵ اظهار می‌دارند که «مفروض بنیادین نظریه هویت اجتماعی عبارتست از اینکه اعضای درونگروه، در برابر گروه‌های دیگر، جانب گروه خودشان را می‌گیرند».

1-Ujang and Zakaria

2-Adger

3- Esmail Ida Suriana et al

4-Social Identity

5- Charles Stinger and John Jast

تفسیری که توسط دیگر پژوهشگران رد شده است. الکس هاسلم^۱ اظهار می‌دارد «اگر چه نسخه‌های بی‌حساب و کتابی از نظریه هویت اجتماعی مدعی‌اند «هویت‌یابی اجتماعی به طور خودکار منجر به تبعیض و تورش می‌شود»، اما در واقع، ... تبعیض و تضاد فقط در یک مجموعه محدود از شرایط روی می‌دهد». مرتبط کردن نظریه هویت اجتماعی با رقابت اجتماعی و جانبداری گروهی بخشی بدان جهت است که این نظریه در نخستین گزاره‌های خود مثال‌های تجربی از جانبداری گروهی آورد در حالی که راهبرد -های تمایز مثبت جایگزین (همچون خلاقیت اجتماعی) در آن مرحله محتویات نظری بودند. با این همه، در برخی از حلقه‌ها، این پیش‌بینی همبستگی سراسر میان روش و هویت‌یابی، عنوان تحقیرآمیز «نظریه هویت اجتماعی کم‌مایه» را پیدا کرده است (سلجوقی و همکاران، ۱۳۹۹: ۵).

تنوع هویت‌های اجتماعی در شهر

هویت اجتماعی در روانشناسی، ویژگی‌ها، باورها، شخصیت‌ها، مدل‌های ذهنی یا باورهای شخصی افراد نسبت به خود، یا در یک گروه اجتماعی را تشکیل می‌دهند. روند هویت اجتماعی می‌تواند خلاقانه یا مخرب باشد. عوامل تأثیرگذار بر شکل‌گیری هویت اجتماعی انسانها شامل عوامل جغرافیایی، سیاسی و تاریخی، اقتصادی، عوامل فرهنگی و مؤلفه‌های تربیتی می‌باشند. هویت اجتماعی افراد اغلب از طریق مدل تولید و تغییر دائمی الگوی ارزش‌ها، نمادها، تاریخ، اسطوره‌ها و سنت‌هایی که میراث متمایز جوامع مختلف را تشکیل می‌دهند، شکل می‌گیرد. هویت اجتماعی مفهومی است که می‌خواهد تعارضات موجود در هویت‌های گروهی را به نوعی کاهش داده و آنها را تحت یک هویت اجتماعی، همگرا سازد و انگیزه همکاری، همدلی و همزیستی را میان افراد جامعه فراهم نماید. اریک اریکسون^۲ نخستین فردی بود که هویت اجتماعی افراد را از دیدگاه روانشناسی مورد مطالعه قرار داد. هویت اجتماعی آن بخش از خودانگاره فرد است که از ادراک عضویت در یک گروه اجتماعی مشتق می‌شود. نظریه هویت اجتماعی آنچنانکه نخستین بار توسط هنری تاجفل و جان ترنر در دهه‌های هفتاد و هشتاد میلادی بیان شد، مفهوم هویت اجتماعی را به مثابه شیوه‌های برای تبیین رفتار میانگروهی معرفی کرد. نظریه هویت اجتماعی در بهترین تعبیر نظریه‌ای است که رفتارهای میانگروهی مشخصی را بر اساس ادراک منزلت گروهی متفاوت، ادراک مشروعیت و پایداری آن تفاوت‌های منزلتی، و ادراک توانایی جدا شدن از یک گروه و پیوستن به گروه دیگر، پیش‌بینی می‌کند. این تعبیر در تضاد با جاهایی قرار می‌گیرد که واژه «نظریه هویت اجتماعی» برای ارجاع به نظریه‌پردازی عمومی درباره خودهای اجتماعی انسان به کار رفته است. به علاوه، نظریه هویت اجتماعی هرگز بنا نبوده است که نظریه‌ای عمومی برای دسته‌بندی اجتماعی باشد؛ هر چند برخی پژوهشگران آن را بدان شکل هم به کار برده‌اند. با آگاهی از محدودیت‌های چشم‌انداز نظریه هویت اجتماعی بود که جان ترنر و همکارانش^۳ نظریه خواهرخوانده‌های را در قالب نظریه دسته‌بندی خود طرح کردند که بر اساس روشن‌بینی‌های نظریه هویت اجتماعی ساخته شده بود تا زمینه عمومی‌تری برای خود و فرایندهای

1-Alex Haslam
2-Eric Erickson
3-John Turner et al

گروهی ایجاد کند. واژه رویکرد هویت اجتماعی یا دیدگاه هویت اجتماعی برای توصیف دستاوردهای هر دو نظریه هویت اجتماعی و نظریه دسته‌بندی خود پیشنهاد شده است (زمانی و اصغرپور، ۱۳۹۳).

عوامل تهدید کننده همبستگی اجتماعی در سطح محلات

از نظر تعریف، همبستگی اجتماعی، احساس مسئولیت متقابل بین چند نفر یا چند گروه است که از آگاهی و اراده برخوردار باشند و شامل پیوندهای انسانی و برادری بین انسان‌ها به طور کلی و حتی وابستگی متقابل حیات و منافع آن‌ها است. انسجام اجتماعی دلالت بر توافق جمعی میان اعضای یک جامعه دارد که حاصل پذیرش، درونی کردن نظام آموزشی و هنجاری یک جامعه و وجود تعلق اجتماعی (احساس «ما» بودن) میان افراد آن جامعه است. سطح بالای انسجام، زمانی است که کنشهای افراد، اخلاقی و معطوف به یک جمع باشد. در این کنش‌ها مسئولیت و وفاداری در قبال دیگران به حد اعلای خود می‌رسد. انسجام اجتماعی، بر افزایش حجم و فراوانی تعامل و ارتباط متقابل اجتماعی و میزان اعتماد افراد جامعه نسبت به یکدیگر دلالت دارد. می‌توان انسجام اجتماعی را به احساس یکپارچگی افراد جامعه، روابط دوستانه و محبت آمیز، میزان روابط اجتماعی و تعامل‌های گروهی براساس ارزش‌های مشترک و منسجم تعریف کرد (فردوسیان، ۱۳۹۳). انسجام اجتماعی را نمی‌توان با اقدام از بالا به پایین دولت یا با توسل به سنت تضمین کرد، بلکه باید زندگی را به شیوه‌ای فعال‌تر از آنچه در نسل‌های پیشین بود ساخت و برای پیامدهای آنچه انجام می‌شود و عادت‌های شیوه زندگی که برگزیده ایم فعالانه تر مسئولیت بپذیریم و باید راه تعادل جدیدی بین مسئولیت‌های فردی و اجتماعی یافت. آگوست کنت^۱ جامعه شناس فرانسوی، ملاک شکل‌گیری وفاق و همبستگی اجتماعی را بر توافق اذهان آدمیان می‌داند و معتقد است که جامعه به وجود نمی‌آید، مگر آنکه اعضای آن اعتقادات واحدی داشته باشند. افکار بر جهان حکومت می‌کند و جهان را دگرگون می‌سازد. به بیان دیگر، همه دستگاه‌های اجتماعی براساس عقاید بنا شده اند و بحران‌های سیاسی جوامع امروزی ناشی از هرج و مرج فکری آدمیان است. امیل دورکیم^۲ جامعه‌شناس دیگر فرانسوی نیز معتقد است که همبستگی اجتماعی و وفاق ملی براساس ارزش‌ها و قواعد اخلاقی و پذیرش این ارزش‌ها از جانب اکثریت افراد جامعه صورت می‌گیرد و نقش کم رنگ مذهب در جامعه و فردگرایی در جوامع جدید، آفت بزرگ وفاق اجتماعی است. ابن خلدون دانشمند اسلامی، همبستگی اجتماعی را مبتنی بر عصبیت قومی می‌داند و معتقد است که جوهره حیات جمعی را پدیده تعلق اجتماعی و روح یاریگری به یکدیگر تشکیل می‌دهد که این روح یاریگری و عصبیت، همان ایجاد همبستگی اجتماعی است. اسلام به عنوان کامل‌ترین دین برای هدایت بشر، بهترین معیارها و محورها را برای وفاق اجتماعی و همبستگی امت اسلامی اصول و مبادی دین معرفی می‌کند که از فطرت سلیم بشری نشأت گرفته است (محسنی و جاراللهی، ۱۳۹۷).

1-August Kent et al

2- Emile Durkheim

روش شناسی تحقیق

در این پژوهش روش تحقیق تبیینی (از نوع رابطه ای و به هر دوشکل همبستگی و علی) و مقایسه‌ای (از نوع پارامتری) است. بر مبنای هدف روش تحقیق از نوع کاربردی است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه بوده که بعد از برآورد اعتبار و پایایی در بین پاسخگویان توزیع گردید. برای این منظور ابتدا برای جمع‌آوری مطالب مربوط به موضوع مطالعه ایجاد پشتوانه‌ی علمی و نظری، با استفاده از مطالعه کتابخانه‌ای جمع‌آوری شد. برای تعیین حجم نمونه در جامعه آماری منطقه از روش خوشه‌بندی استفاده شده است. سپس افراد نمونه از این خوشه‌ها با استفاده از شیوه‌ی نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده‌اند. برای اطمینان از روایی محتوا، درموقع ساخت ابزار (پرسشنامه) از نظرات کارشناسان و متخصصین مربوطه استفاده شد. برای پایایی ابتدا پرسش‌نامه‌ی تهیه شده روی نمونه‌هایی از جمعیت نمونه اجرا گردید و آلفای کرونباخ همگی مولفه‌های آن به دست آمد که بالای ۰/۷ است. پس از گردآوری داده‌ها، براساس آمارهای توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم‌افزار Spss، از آزمون‌های تحلیل رگرسیون، بتا و آزمون t روابط بین متغیرها بررسی گردید.

شکل ۱- موقعیت مناطق منتخب

مآخذ: نگارندگان، ۱۳۹۷

برای تعیین حجم نمونه، جمعیت شهر ماهشهر در سال ۱۳۹۵ براساس آمار اعلام شده برابر با ۱۶۲۷۹۷ نفر می‌باشد. برای محاسبه حجم نمونه از فرمول کوکران بکارگیری شد و حجم نمونه به شکل زیر بدست آمد.

$$n = \frac{\frac{Z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{Z^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$

n: حجم نمونه آماری

N: حجم جامعه آماری

d: خطای مجاز را معمولاً برابر ۰,۰۵ در نظر می‌گیرند

Z: مقدار متغیر نرمال با سطح اطمینان $\alpha=1$ است. در آزمون دودامنه مقدار Z برای سطح اطمینان ۹۵ درصد برابر ۱,۹۶ و برای سطح اطمینان ۹۹ درصد برابر ۲,۵۸ است.

p: نسبت برخورداری از صفت مورد نظر (مثلا جمعیت مردان)

$q = (1-p)$: نسبت عدم برخورداری از صفت مورد نظر (مثلا جمعیت زنان). معمولاً p و q را ۰,۵ در نظر می‌گیرند. این محاسبه با سطح خطای ۵ درصد صورت می‌گیرد.

محدوده مورد مطالعه

بندرماهشهر از لحاظ جغرافیایی در طول ۴۹ درجه و ۱۳ دقیقه و ۲۴ ثانیه و عرض ۳۰ درجه و ۳۰ دقیقه و ۵ ثانیه قرار گرفته است. و ارتفاع آن از سطح دریا ۳ متر است. از شمال به اهواز و رامهرمز، از مشرق به امیدیه، از غرب به شادگان و از جنوب به خلیج فارس محدود است. شهرستان بندرماهشهر با ۷۳۱۲/۵ کیلومتر مربع مساحت در جنوب استان خوزستان و در ساحل شمالی دهانه خورموسی در شمال غربی خلیج فارس و در ۱۲ کیلومتری شمال شرقی بندر امام خمینی واقع است. جمعیت ماهشهر طبق نتایج سرشماری ۱۳۹۵ معادل ۱۶۲۷۹۷ نفر بوده است. ماهشهر دارای دو منطقه شهرداری می‌باشد. منطقه ۱ که به ماهشهر قدیم معروف است؛ و منطقه ۲ که به ناحیه صنعتی. بخش‌های بندرماهشهر قدیم شامل: طالقانی، کوی آزادگان، فازهای ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، کوی گلستان، کوی سعدی، شهرک طالقانی (کوره‌ها)، شهرک رجایی (زنجیر)، شهرک مدنی و بافت قدیم که از خیابان‌های اصلی آن می‌توان به: خیابان امام خمینی، شهید منتظری، سعیدی، مطهری، شریفی، طالقانی، باهنر، ۲۲ بهمن و همچنین بازار قدیم (جنگ زده‌ها و روز) اشاره کرد. بخش‌های ناحیه صنعتی شامل: ۲۱۸ دستگاه، ۵۲ دستگاه، کارگری‌ها، SQها، کویتی‌ها، فارابی، ۱۸۰ دستگاه، آتلانتیک می‌باشد. مردم بندرماهشهر به علت موقعیت شهر دارای قومیت‌های مختلفی هستند که در کنار بومی‌های خود بندر ماهشهر، زندگی می‌کنند. مانند لر، بختیاری و عرب و حتی کرد و ترک و اتباع خارجی (سایت شهرداری بندرماهشهر، ۱۳۹۶).

شکل ۲- عکس هوایی موقعیت محدوده شهری بندرماهشهر

مأخذ: <https://www.google.com/maps/place/Bandar-e+Mahshahr>

بحث و یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

از کل حجم نمونه که به صورت تصادفی انتخاب شده اند، ۲۶۱ نفر مرد و ۱۳۹ نفر زن می‌باشند. وضعیت سنی پاسخگویان در ۴ رده مورد ارزیابی قرار گرفته است. در رده بندی سنی از کل حجم نمونه، ۳۲ نفر زن و ۳۶ نفر مرد کمتر از ۲۰ سال، ۱۷۲ نفر زن ۲۳۲ نفر مرد ۲۰ تا ۴۰ سال، ۵۰ نفر زن و ۱۶۴ نفر مرد ۴۰ تا ۶۰ سال ۲۴ نفر زن و ۹۰ نفر مرد ۶۰ سال و بیشتر بوده اند. با توجه به این اعداد، مشاهده می‌گردد که گروه سنی ۲۰ تا ۴۰ سال با بیشترین فراوانی در بالاترین رده و گروه سنی ۶۰ سال و بیشتر با کمترین فراوانی در پایین ترین رده قرار می‌گیرد. ارزیابی وضعیت تحصیلی پاسخگویان در ۵ رده صورت گرفته است که شامل بی سواد، ابتدایی و راهنمایی، دیپلم، فوق دیپلم و لیسانس و فوق لیسانس و بالاتر است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که، ۸۲ نفر ابتدایی و راهنمایی، ۱۵۲ نفر دیپلم، ۴۹۴ نفر فوق دیپلم و لیسانس، ۷۲ نفر فوق لیسانس و بالاتر بوده اند. بر این اساس در بین پاسخگویان، افراد فوق دیپلم و لیسانس با فراوانی ۱۱۷ نفر در بالاترین رده و افراد بی سواد در پایین ترین رده قرار می‌گیرند. وضعیت شغلی پاسخگویان در ۸ رده ی کلی شغل خانه دار، کارمند، کارگر، آزاد، کشاورز، بازنشسته، محصل و دانشجو و فاقد شغل مورد ارزیابی قرار گرفته است. در رده بندی اشتغال اصلی از کل حجم نمونه برحسب وضعیت شغلی ۷۲ نفر خانه دار، ۳۵۲ نفر کارمند، ۱۰۴ نفر کارگر، ۱۳۸ نفر آزاد، ۶ نفر کشاورز، ۳۴ نفر بازنشسته، ۳۸ نفر محصل و دانشجو و ۵۶ نفر فاقد شغل بوده اند.

یافته های استنباطی

پرسش‌نامه توزیع شده در چهار متغیر/شاخص (مباحث کلی، تعلق مکانی، عوامل اجتماعی، و منظر و فضاهاى شهری طراحی) و ۲۲ سوال یا گویه طرح شده است. با توجه به داده‌های به دست آمده از پرسشنامه‌ها می‌توان میزان رضایت‌مندی ساکنان را بر اساس مؤلفه‌های مدل عملیاتی پژوهش نیز تفکیک کرد. برای محاسبه وضعیت رضایت‌مندی در هر یک از معیارهای مورد نظر، از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. مقدار T در این آزمون، نشانگر رضایت‌مندی بالاتر از حد متوسط و مقدار منفی T نشان دهنده رضایت‌مندی پایین‌تر از حد متوسط متوسط است: با توجه به نتایج آزمون T در تمامی زیر معیارها مثبت می‌باشد و میانگین بدست آمده در طیف پنج گزینه‌ای بالاتر از میانگین نظری یعنی ۳ است. پس وجود رابطه معنادار بین هر سه معیار در هر دو ناحیه قدیم و جدید ماهشهر مورد تایید می‌باشد (جدول ۱).

۱. متغیر/شاخص مباحث کلی: با توجه به نتایج جدول ۱، آزمون T در تمامی زیرمعیارها مثبت می‌باشد و میانگین بدست آمده در طیف پنج گزینه‌ای بالاتر از میانگین نظری یعنی ۳ است پس وجود رابطه معنادار بین هر سه معیار در هر دو ناحیه قدیم و جدید ماهشهر مورد تایید می‌باشد. در بررسی چهار متغیر/شاخص پژوهش با استفاده از آزمون T نتایج یافته‌های بدست آمده به قرار زیر است.

جدول ۱- نتایج آزمون T در شاخص مباحث کلی

شماره	سوال	محلّه	T	درجه آزادی	سطح معنادار	میانگین اختلاف	
						بالا	فاصله اطمینان ۹۵%
۱	دلیل سکونت شما در محلّه چیست؟	قدیم	۱/۲۰۶	۴	۰/۲۹۴	۰/۰۰۰	۱۳۲/۱۱
		جدید	۱/۱۸۲	۴	۰/۳۰۳	۰/۰۰۰	۱۳۳/۹۷
۲	چه پتانسیلی در محلّه‌تان بیشتر سبب ایجاد حس تعاملات اجتماعی در بین ساکنان می‌شود؟	قدیم	۱/۱۱۷	۴	۰/۲۶۲	۰/۰۰۰	۱۲۵/۱۶
		جدید	۱/۱۷۳	۴	۰/۲۹۱	۰/۰۰۰	۱۱۰/۵۸
۳	محلّه‌تان چه احساسی را به شما القا می‌کند؟	قدیم	۰/۰۰۰	۴	۰/۰۵۱	۱/۰۰۰	۷۰/۲۰
		جدید	۰/۰۰۵	۴	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۸۶/۸۸

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

۲. متغیر/شاخص تعلق مکانی: با توجه به نتایج جدول ۲، که براساس آزمون T محاسبه شده است. در تمامی معیارها در هر دو منطقه قدیم و جدید منفی می‌باشد. که میانگین آن نیز کمتر از عدد سه است. یعنی رابطه معناداری بین آن‌ها وجود ندارد. در این میان میزان نمره T به معیار به چه میزان محلّه زندگی‌تان احساس تعلق را در شما ایجاد می‌کند از همه کمتر می‌باشد. به خصوص در منطقه قدیم ماهشهر میزان t کمتر است که بیانگر این مطلب می‌باشد که میزان حس تعلق به منطقه بسیار کم می‌باشد و علاقه‌ای به منطقه ندارند.

جدول ۲- نتایج آزمون T در شاخص تعلق مکانی

شماره	سوال	محل	T	درجه آزادی	سطح معنادار	میانگین اختلاف	
						بالا	پائین
۴	به چه میزان محله زندگی تان احساس تعلق را در شما ایجاد می کند؟	قدیم	-۲/۲۴۱	۴	۰/۲۸۲	-۱/۷۰	۸۶/۵۸
		جدید	-۱/۴۴۹	۴	۰/۲۲۱	-۱/۱۰	۳۶/۶۲
۵	تا چه حد به اتفاقاتی که در محله تان رخ می دهد آگاه هستید؟	قدیم	-۰/۶۴۳	۴	۰/۵۵۵	-۰/۴۵۸	۶۶/۳۱
		جدید	-۰/۲۹۸	۴	۰/۷۸۱	-۰/۱۸۸	۸۳/۱۸
۶	تا چه حد تمایل به ادامه زندگی در محله تان را دارید؟	قدیم	-۰/۶۱۴	۴	۰/۵۷۲	-۰/۴۳۱	۱۰۵/۶۵
		جدید	-۰/۰۶۶	۴	۰/۹۵۱	-۰/۰۰۱	۶۵/۹۱

مأخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۷

۳. متغیر/شاخص منظر و فضاهای شهری

باتوجه به نتایج آزمون T در جدول ۳، محله ماهشهر جدید نمره آزمون t در تمامی معیارها مثبت می باشد و میانگین آن بالاتر از ۳ است. براین اساس نمره آزمون t در محله منتخب ماهشهر قدیم در تمامی معیارها منفی است و میانگین به دست آمده کمتر از ۳ است که نشان می دهد همبستگی معناداری بین سوال ها وجود ندارد.

جدول ۳- نتایج آزمون تی در شاخص منظر و فضاهای شهری

شماره	سوال	محل	T	درجه آزادی	سطح معنادار	میانگین اختلاف	
						بالا	پائین
۷	آیا نماد ها و نشانه های شهری کافی برای شناسایی محله شما وجود دارد؟	قدیم	-۰/۲۷۱	۴	۰/۷۹۹	-۰/۱۵۸	۹۲/۲۶
		جدید	۰/۰۰۰	۴	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۵۶/۵۱
۸	به نظر شما نمای ساختمان ها در محله شما مطلوب است؟	قدیم	-۰/۱۰۹	۴	۰/۹۱۸	-۰/۰۹۸	۱۲۲/۲۰
		جدید	۰/۰۰۰	۴	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۸۳/۹۹
۹	آیا به نظر شما منظر شهری در محله شما مطلوب است؟	قدیم	-۱/۴۴۸	۴	۰/۶۷۸	-۱/۲۵۹	۱۰۴/۰۶
		جدید	۱/۳۴۷	۴	۰/۷۴۶	۰/۰۰۰	۹۰/۰۸
۱۰	به نظر شما در محله شما فعالیت ها و عملکردهای جاذب جمعیت وجود دارد؟	قدیم	-۰/۶۸۶	۴	۰/۵۳۱	-۰/۵۸۹	۹۱/۴۵
		جدید	۰/۰۱۲	۴	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۵۷/۹۶
۱۱	آیا محله زندگی تان دارای اهمیت فرهنگی و تاریخی ویژه ای است؟	قدیم	-۲/۱۸۹	۴	۰/۴۸۹	-۲/۰۹۸	۷۳/۹۴
		جدید	۰/۰۰۰	۴	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۶۳/۸۷
۱۲	آیا بافت و ساخت محله شما در ایجاد	قدیم	-۱/۲۹۵	۴	۰/۲۶۵	-۱/۱۱۴	۴۵/۷۳

جدید	۰/۰۰۰	۴	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۷۲/۶۵	-۷۰/۵۶	همبستگی اجتماعی تأثیر داشته است
قدیم	-۰/۳۱۸	۴	۰/۷۶۷	-۰/۲۸۵	۷۷/۴۴	-۹۷/۴۴	۱۳ به نظر شما از نظر زیبا شناسی محله شما زیبا و مناسب است؟
جدید	۰/۴۱۹	۴	۰/۶۹۷	۰/۰۰۰	۷۲/۲۶	-۵۶/۲۶	

مآخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

۴. متغیر/شاخص اجتماعی

باتوجه به نتایج آزمون T در جدول ۴، نشان می‌دهد. معیارهای رضایت از روابط همسایگی در محله در محله ماهشهر قدیم بیشترین امتیاز را به خود اختصاص داده است. معیارهای تمایل به حل مشکلات و مسائل این شهر، میزان مشارکت در برنامه های اجتماعی، احساس تعهد کردن نسبت به دیگران، میزان مسئولیت در قبال هنجارها، ارزش‌ها و قواعد عمومی زندگی در محله ماهشهر قدیم میزان مثبت می‌باشد که این مسئله بیانگر وجود رابطه معنادار بین این معیارها است. درحالی‌که معیارهای میزان استحکام خانواده‌ها (طلاق، ازدواج)، احساس امنیت و میزان نیازها و امکانات و یک‌دست بودن محله به لحاظ فرهنگی و اجتماعی در محله منتخب ماهشهر قدیم میزان منفی می‌باشد. که این مسئله بیانگر عدم وجود رابطه معنادار و رضایت ساکنین می‌باشد. در محله منتخب ماهشهر جدید معیارهای میزان استحکام خانواده‌ها (طلاق، ازدواج)، احساس تعهد کردن نسبت به دیگران در محله و میزان یک‌دست بودن محله به لحاظ فرهنگی و اجتماعی، میزان منفی است و سایر معیارها میزان مثبت می‌باشد که بیانگر وجود رابطه معنادار می‌باشد.

جدول ۴- نتایج آزمون T در شاخص اجتماعی

شماره	سوال	محله	T	درجه آزادی	سطح معنادار	میانگین اختلاف	فاصله اطمینان ۹۵٪
							بالا پائین
۱۴	آیا از روابط همسایگی در محله خود احساس رضایت می‌کنید؟	قدیم	۱/۷۳۹	۴	۰/۵۰۱	۰/۰۰۰	۱۰۲/۷۲ -۵۹/۵۲
		جدید	۱/۳۹۵	۴	۰/۷۱۳	۰/۰۰۰	۸۰/۲۳ -۶۰/۲۳
۱۵	تا چه حد نسبت به حل مشکلات و مسائل این شهر تمایل به مشارکت دارید؟	قدیم	۰/۴۲۰	۴	۰/۶۹۶	۰/۰۰۰	۱۵۲/۳۴ -۱۱۲/۳۴
		جدید	۰/۰۰	۴	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۸۵/۱۶ -۸۴/۱۱
۱۶	میزان مشارکت در برنامه های اجتماعی محله‌تان تا چه حد می‌باشد؟	قدیم	۰/۲۲۹	۴	۰/۸۳۰	۰/۰۰۰	۱۳۱/۰۴ -۱۱۱/۰۱
		جدید	۰/۰۰۲	۴	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۴۴/۹۷ -۵۵/۲۸
۱۷	محله شما به لحاظ فرهنگی و اجتماعی به چه میزان یک‌دست می‌باشد؟	قدیم	-۰/۲۲۲	۴	۰/۸۳۵	۰/۰۰۰	۱۳۴/۸ -۱۱۴/۸۵
		جدید	-۰/۱۷۷	۴	۰/۸۶۸	۱/۰۰۰	۸۳/۲۱ -۷۳/۰۱
۱۸	به چه میزان احساس تعهد کردن نسبت به دیگران در محله شما وجود دارد؟	قدیم	۰/۱۵۹	۴	۰/۸۸۱	۱/۰۰۰	۹۲/۱۶ -۸۲/۱۶
		جدید	-۰/۲۰	۴	۰/۶۴۵	-۰/۰۰۲	۴۵/۷۵ -۶۵/۷۲
۱۹	میزان استحکام خانواده‌ها (طلاق، ازدواج) در محله‌تان تا چه حد است؟	قدیم	-۰/۴۱۰	۴	۰/۷۰۳	-۰/۱۲۲	۵۷/۷۳ -۷۷/۷۱
		جدید	-۰/۲۴۳	۴	۰/۸۲۰	-۰/۱۰۸	۵۲/۰۶ -۶۲/۱۶
۲۰	تا چه میزان به در قبال هنجارها، ارزش‌ها	قدیم	۰/۳۸۰	۴	۰/۷۲۳	۰/۰۰۰	۸۲/۹۹ -۶۲/۴۵

جدید	۰/۹۵۲	۴	۰/۳۹۵	۱/۰۰۰	۸۴/۵۸	-۴۱/۳۸	وقوعاد عمومی زندگی در محله تان احساس مسئولیت دارد؟
قدیم	-۰/۷۱۰	۴	۰/۴۱۷	-۰/۶۴۲	۲۹/۱۰	-۴۹/۱۱	۲۱ آیا شما در محله تان احساس امنیت می کنید؟
جدید	۰/۰۰	۴	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۶۰/۲۳	-۵۸/۱۴	
قدیم	-۲/۲۰۲	۴	۰/۰۰۸	-۲/۱۰۱	۵۲/۳۸	-۱۳۲/۳۸	۲۲ تا چه حد محله تان نیازها و امکانات را برای شما تأمین می کند؟
جدید	۱/۸۸۹	۴	۰/۴۲۴	۰/۰۰۰	۸۲/۴۱	-۴۲/۵۴	

مأخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۷

تحلیل رگرسیون و ضرایب بتا متغیرها/شاخص ها: ضریب همبستگی عددی بین ۱ تا -۱ است. ضریب همبستگی بین صفر تا ۱ به معنی داشتن همبستگی مثبت است و هرچه این ضریب به ۱ نزدیک تر باشد همبستگی قوی تر است. همبستگی مثبت یعنی با افزایش نمره یک متغیر نمره دیگر نیز افزایش می یابد، مثلاً با افزایش نمره افسردگی نمره اضطراب نیز افزایش می یابد. ضریب همبستگی بین ۰ تا -۱ به معنی داشتن همبستگی منفی بین دو متغیر است و هرچه عدد به -۱ نزدیک تر باشد یعنی همبستگی منفی قوی تر است. همبستگی منفی یعنی با کاهش نمره یک متغیر نمره دیگر کاهش می یابد، مثلاً با افزایش افسردگی میزان شادکامی کاهش می یابد. یافته های تحقیق نشان می دهد که بیشترین همبستگی در محله منتخب ماهشهر قدیم و جدید بین شاخص اجتماعی و همبستگی اجتماعی می باشد. این میزان همبستگی در ماهشهر قدیم بیش از ماهشهر جدید است. ضریب همبستگی در هر دو محله نیز همبستگی بسیار قوی و مثبت بین همبستگی اجتماعی و زیرشاخص های چهارگانه را تأیید می کند. رتبه بندی معیارها در محله منتخب شهر ماهشهر قدیم براساس آزمون T را نشان می دهد. بدین ترتیب حس رضایت از روابط همسایگی بیشترین امتیاز و حس تعلق مکانی به محله کمترین امتیاز را کسب کرده اند. این مسئله بیشتر نشأت گرفته از این مسئله می باشد که افراد ساکن در این محله بیشتر قومی و طایفه ای می باشند و به شهر ماهشهر مهاجرت کرده اند (جدول ۵).

جدول ۵- نتایج همبستگی بین متغیرها در محلات مورد مطالعه

نام محله	مباحث کلی		تعلق مکانی				مناظر و فضاهای شهری		اجتماعی	
	پیرسون	سطح معنادار	پیرسون	سطح معنادار	پیرسون	سطح معنادار	پیرسون	سطح معنادار	پیرسون	سطح معنادار
ماهشهر قدیم	۰/۸۲۴	۰/۰۰	۰/۸۵۹	۰/۰۰	۰/۸۳۷	۰/۰۰	۰/۹۲۳	۰/۰۰	۰/۰۰	
ماهشهر جدید	۰/۷۸۹	۰/۰۰	۰/۷۴۵	۰/۰۰	۰/۷۲۴	۰/۰۰	۰/۸۲۴	۰/۰۰	۰/۰۰	

مأخذ: یافته های تحقیق: ۱۳۹۷

براساس نتایج جدول ۵، بیشترین همبستگی در محله منتخب ماهشهر قدیم و جدید بین شاخص اجتماعی و همبستگی اجتماعی می باشد. این میزان همبستگی در ماهشهر قدیم بیش از ماهشهر جدید است. نتایج کلی از ضریب همبستگی در هر دو محله نیز همبستگی بسیار قوی و مثبت بین همبستگی اجتماعی و زیرشاخص های چهارگانه را تأیید می کند. در

واقع این ضریب نشان دهنده میزان تأثیرگذاری هر یک از متغیرهای مشاهده شده (زیرشاخص‌ها و عوامل سازنده همبستگی اجتماعی) بر متغیر وابسته (همبستگی اجتماعی زندگی) است. برای شناسایی مهم‌ترین عوامل تهدید کننده همبستگی اجتماعی در ماهشهر، براساس نتایج تحقیق مهم‌ترین عوامل تهدید کننده همبستگی اجتماعی، قوم‌گرایی، احساس تبعیض، احساس محرومیت و ناامیدی، عدم آگاهی از حقوق شهروندی، عدم حس تعلق مکانی و ناهمگونی جمعیت می‌باشد. در هر دو منطقه قوم‌گرایی مهم‌ترین عامل تهدید کننده همبستگی اجتماعی می‌باشد (جدول ۶).

جدول ۶- خلاصه ای از نتایج مدل ضریب همبستگی

همبستگی	ضریب تعیین	ضریب	انحراف معیار
ماهشهر قدیم	۰/۹۳۲	۰/۹۱۶	۰/۰۲۱
ماهشهر جدید	۰/۹۶۱	۰/۹۴۵	۰/۰۳۲

مأخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۷

باتوجه به تحلیل یافته‌ها در نهایت می‌توان به بررسی و پاسخ فرضیه‌های مطرح شده در این پژوهش پرداخت. در فرضیه اول پژوهش که به نظر می‌رسد مؤلفه اجتماعی در بندرماهشهر تأثیر زیادی بر همبستگی اجتماعی در سطح محلات بندر ماهشهر دارد. براساس جدول ۷، مشاهده می‌گردد؛ بیشترین همبستگی در محله منتخب ماهشهر قدیم و جدید بین شاخص اجتماعی و همبستگی اجتماعی می‌باشد. این میزان همبستگی در ماهشهر قدیم بیش از ماهشهر جدید است. بدین ترتیب فرضیه اول تأیید می‌شود.

در بررسی فرضیه دوم پژوهش که به نظر می‌رسد عوامل مختلفی در ایجاد همبستگی اجتماعی در سطح محلات بندرماهشهر به عنوان عوامل تهدید کننده نقش دارند. براساس نتایج جدول ۸، مشاهده می‌گردد مهم‌ترین عوامل تهدید کننده همبستگی اجتماعی در این شهر قوم‌گرایی، احساس تبعیض، احساس محرومیت و ناامیدی، عدم آگاهی از حقوق شهروندی، عدم حس تعلق مکانی و ناهمگونی جمعیت می‌باشد. در هر دو منطقه قوم‌گرایی مهم‌ترین عامل تهدید کننده همبستگی اجتماعی می‌باشد. براین اساس نتایج فرضیه دوم تأیید می‌شود.

جدول ۷- نتایج همبستگی بین متغیرها در محلات مورد مطالعه

نام محله	مباحث کلی		تعلق مکانی		مناظر و فضاهای شهری		اجتماعی
	پیرسون	سطح معنادار	پیرسون	سطح معنادار	پیرسون	سطح معنادار	پیرسون
ماهشهر قدیم	۰/۸۲۴	۰/۰۰	۰/۸۵۹	۰/۰۰	۰/۸۳۷	۰/۰۰	۰/۹۲۳
ماهشهر جدید	۰/۷۸۹	۰/۰۰	۰/۷۴۵	۰/۰۰	۰/۷۲۴	۰/۰۰	۰/۸۲۴

مأخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۷

جدول ۸- عوامل تهدید کننده همبستگی اجتماعی در بندر ماهشهر

عامل	ماهشهر قدیم		ماهشهر جدید	
	فرآوانی	درصد	فرآوانی	درصد
قوم‌گرایی	۷۵	۱۸/۷	۲۰۲	۵۰/۵
احساس تبعیض	۸۸	۲۲	۴۲	۱۰/۵
احساس محرومیت و ناامیدی	۱۰۲	۲۵/۵	۱۱	۲/۷
عدم آگاهی از حقوق شهروندی	۲۴	۶	۳۰	۷/۵
عدم حس تعلق مکانی	۹۰	۲۲/۵	۹۵	۲۳/۵
ناهمگونی جمعیت	۲۱	۵/۳	۲۱	۵/۳

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

بررسی‌ها نشان می‌دهد که رسیدن به همبستگی اجتماعی یک پروسه‌ی ظریف و پیچیده است. مهم‌ترین عوامل شکل‌گیری همبستگی اجتماعی، مانند اعتماد، امنیت و مشارکت در محله‌هایی که روابط اجتماعی از میزان کمی و کیفی بالاتری برخوردار است، شکل می‌گیرند. در فضاهایی که اعتماد، انسجام اجتماعی، امنیت، روابط متقابل و همبستگی قوی‌تری وجود دارد، سطح بالایی از همبستگی اجتماعی در محله‌هایی که شرایط محیطی و ساختار کالبدی، شرایط مطلوبی را برای حضور ساکنان در بخش‌های مختلف محله فراهم می‌کنند، دیده می‌شود. در این راستا، می‌توان گفت محله‌هایی که از درجه‌ی بالایی از همبستگی اجتماعی برخوردارند، پایدارترند. از این رو در محله‌ای که ساکنان نسبت به محل زندگی‌شان احساس تعلق خاطر، هویت و غرور دارند افراد از بروز آسیب‌ها جلوگیری می‌نمایند و به نوعی امنیت جامعه‌ی محلی خود را تأمین می‌کنند. بدین ترتیب، می‌توان ساده‌ترین راه در راستای دستیابی به شکل‌گیری همبستگی اجتماعی را الگوی ساخت کالبد فیزیکی دانست. علاوه بر آن، اگر کالبد به درستی طرح‌ریزی گردد، راهکاری پایدار خواهد بود و به سادگی دچار زوال و نابودی نمی‌شود. بنا بر آنچه گفته شد، مطالعات نشان می‌دهد که میان شکل‌گیری تعاملات اجتماعی در محله، که موجب شکل‌گیری همبستگی اجتماعی می‌شود، با میزان پایداری محله ارتباط تنگاتنگی وجود دارد. به لحاظ همبستگی اجتماعی همانطور که پیشتر ذکر شد، اعتماد، امنیت و مشارکت در محله‌ها و حس تعلق مکانی بسیار مهم می‌باشند. نتایج نشان می‌دهد بیش از نیمی از ساکنین به دلیل نزدیکی به محل کار و تحصیل در این محلات زندگی می‌کنند به همین دلیل حس تعلق مکانی در این محلات نیز بسیار کم است که میزان آزمون t در هر دو محله منفی می‌باشد. در پایان می‌توان به پیشنهادها زیر اشاره کرد: نخست آنکه لازم است مسأله افزایش جمعیت شهری و حفظ ترکیب کنونی آن توأم با اصلاحات مورد نیاز در دستور کار برنامه‌ریزی شهری قرار گیرد.

-ثانیاً ضرورت دارد با توجه به ریشه‌های اقتصادی و اجتماعی کاهش همبستگی اجتماعی و در تلاش برای حل معضلات، شرایط تغییر مطلوب در روابط اجتماعی در منطقه فراهم گردد.

- به نظر می‌رسد توزیع و تجهیز امکانات و خدمات در سطح شهروندان، مانع عمده‌ای در جلوگیری از تشدید تعارض‌های شهری و در نتیجه فرسایش روابط انسانی است. در ماهشهر قدیم توزیع خدمات و امکانات متناسب با جمعیت منطقه نمی‌باشد. به همین دلیل مردم این منطقه به شدت از احساس تبعیض و محرومیت رنج می‌برند که مسئولین در این راستا باید اقداماتی را انجام دهند.

- به علاوه لازم است فرهنگ شهرنشینی و شهروندی از جمله موضوع حقوق شهروندی به گونه‌ای مؤثر و قابل تعمیم مورد بازپروری شهری قرار گیرد، چرا که با سازوکار فوق‌یون شرایط تأمین بسیاری از نیازها را که خود معلول فقدان نظام روابط مطلوب انسانی در شهر است فراهم کرد. این موضوع قابل توجه است که شهرنشینی بودن صرفاً معنای شهروندی را نمی‌رساند. تنها با وجود حس شهروندی است که مفهوم مسئولیت و حقوق شهری تحقق پیدا می‌کند. بنابراین ضرورت دارد که برای تکوین پایدار همبستگی شهری، نوعی درک و احساس شهروندی توسط نهادها و سازمان‌هایی چون شهرداری‌ها، مراکز اداری در سطح شهرهای بزرگ، نهادهای رسانه‌ای، فرهنگسراها و انجمن‌های غیردولتی مورد آموزش و توسعه قرار گیرد. این مسئله بر روی قومی‌گرایی منطقه نیز تأثیر بسیار می‌گذارد - استفاده از رسانه و فضای مجازی در جهت مقابله با قومیت‌گرایی منطقه که تأثیر فوق‌العاده زیادی بر روی همبستگی اجتماعی منطقه دارد. تعصب به سنت و قومیت مانع از رشد و توسعه منطقه می‌شود. این مسئله را می‌توان با آموزش دادن و افزایش آگاهی مردم به خصوص در نسل‌های بعدی کاهش داد.

منابع و مأخذ

۱. ابراهیم‌زاده، عیسی، و کماسی، حسین (۱۳۹۳). ارزیابی و تحلیل کیفیت خدمات شهرداری بر اساس مدل سرکوال (مطالعه موردی: شهرداری شهر سنقر). فصل‌نامه مطالعات برنامه‌ریزی شهری، ۲(۶)، ۱۵۳-۱۷۲.
۲. توحیدیان، یاسمن، نوابخش، مهرداد و آقاجانی‌مرساء، حسین (۱۳۹۷). بررسی عوامل تهدید کننده همبستگی اجتماعی در سطح محلات تهران. فصل‌نامه مطالعات جامعه‌شناختی شهری، ۸(۲۸): ۱۶۷-۱۹۰.
۳. چنگیزی، نگار، و احمدیان، رضا (۱۳۹۲). بررسی شاخص‌های هویت شهری در بافت تاریخی (نمونه موردی: بازار کرمان). فصل‌نامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی، ۳(۱۱)، ۵۳-۶۳.
۴. زمانی، فائزه، و اصغرپور، احمد رضا (۱۳۹۳). تأثیر ویژگی‌های اجتماعی و فیزیکی فضای شهرداری بر صحت اجتماعی مجتمع‌های مسکونی (مطالعه موردی: مجتمع آپارتمان‌های جدید شهری). ششمین همایش ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر شهر سازنده، آبان‌ماه، ۱۳ صفحه.
۵. سایت شهرداری بندرماهشهر (۱۳۹۶).
۶. سلجوقی، سارا، راستی، امید، و نارویی، پیمان (۱۳۹۹). بررسی تنوع هویت‌های اجتماعی در شهر و عوامل تهدید کننده همبستگی اجتماعی در سطح محلات. دومین کنفرانس ملی علوم انسانی و توسعه، دانشگاه پیام نور فارس، اسفندماه، ۹ صفحه.
۷. فردوسیان، فرشته (۱۳۹۳). اصول و مفاهیم طراحی شهری سنتی و مدرن در ایران. ترجمه کبریا صداقت رستمی، انتشارات مانی، چاپ اول، ۳۰۴ صفحه.
۸. محسنی، منوچهر، و جاراللهی، عذرا (۱۳۹۷). مشارکت اجتماعی در ایران. انتشارات یادداشت، چاپ سوم، ۱۶۸ صفحه.
۹. محمدپور، احمد (۱۳۹۲). روش تحقیق کیفی ضد روش مراحل و رویه‌های عملی در روش شناسی کیفی. نشر جامعه‌شناسان، چاپ دوم، ۳۵۲ صفحه.
۱۰. محمودی‌نژاد، هادی (۱۳۸۹). فضا و مکان در طراحی شهری. انتشارات طحان، چاپ دوم، ۲۱۶ صفحه.
۱۱. موسوی، یعقوب (۱۳۹۱). پدیده کاهش همبستگی اجتماعی در کلان‌شهرها. فصل‌نامه برنامه‌ریزی و آمایش فضا، ۲(۶)، ۱۱۳-۱۳۳.
۱۲. نقی‌زاده، محمد، و طغیانی، شیرین (۱۳۹۰). ضرورت مدیریت بحران‌های هویتی در فضاهای شهری. فصل‌نامه هویت شهر، ۵(۹)، ۷۳-۸۲.
۱۳. یزدانی، محمدحسن، علی‌پور، ابراهیم، و محمودی، ایوب (۱۳۹۸). بررسی و تحلیل هویت محلات شهری با تأکید بر حس تعلق به مکان در محلات سیزده گانه حاشیه شهر اردبیل. فصل‌نامه جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی، ۶(۱۴): ۳۹-۹.
14. Adger, N., (2011). Social and Ecological Resilience: is They Related?. Progress in human geogra-phy, 24(3): 347-364.
15. Delanti, G., (2003). Urbanization in Developing Countries, England, Englewood Cliffs, Prentice Hall.

16. Ismail, I. S., Shamsuddin, S., & Sulaiman, A. B. (2008). An evaluation of resident's perception of identity in Putrajaya new town. *Jurnal Alam Bina*, 13(4):37-51.
17. Ujang, N., Zakariya, K., (2015). The Notion of Place, Place Meaning and Identity in Urban Regeneration. *Vol,170: 709-717*.

منبع اینترنتی

18. <https://www.google.com/maps/place/Bandar-e+Mahshahr,+>

